

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Maria Garate Zabala

*Markina-Xemein,
Bizkaia
(1910-2009)*

Aurkibidea

Biografia

Xemeingo Osoloetxebarri baserrian jaio zen 1910. urtean (oraindik Markina eta Xemein bi herri zirenean). Ume zela hasi zen lanean. Bederatzi urterekin Aulestiko etxe batera joan zen umezain eta geroago beste etxe batzuetan ere jardun zuen beharrean. Familia abertzalekoa, gerran une latzak bizi izan zituen: aitak lau urte igaro zituen kartzelan (EAJ alderdiko zinegotzi izan zelako), senargaia fusilatu egin zioten, eta Maria bera ere lanera behartu zuten, nazionalek Markinako Munibe jauregian jarri zuten ospitalean laguntzera. Gerra ondoren Berriatuara ezkondu zen eta hantxe bizi izan da harrezkero (1944. urteaz geroztik). Hizkerari dagokionez tartekoa dauka, Markinako eta Berriatuakoa, nahiz eta berak esaten duen moduan, batetik besterako aldea oso txikia den.

Zintak

MAR-006

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2009-03-30
- **Iraupena:** 58 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiola, Nerea
- **Emalea:** Sarasua Aranberri, Asier

Pasarteak

1. Bederatzi urtegaz umezain; "urtezortzidxe"

- **Erref:** MAR-006/003
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:01:34. **Bukatu:** 00:03:16

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak
- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Artisauak

Laburpena:

Bederatzi urtegaz Aulestira joan zen neskame. Goizeko zazpitan altxatzen zen lanerako. Hamar urtegaz abarka-galtzak egiten ikasi zuen bertan. Umezain aritzean gain galtzagin ere ibili zen. Urtebete egin zuen bertan, baina

orduan urtebeteko lana egiterakoan, zortzi eguneko lana oparitzen zen, "urtezortzidxe" esaten zitzaion horri. Ez daki zerbait kobratzen ote zuen. Umezain joan zenean, bera baino sei ume txikiago utzi zituen etxean.

2. Hamaika urtegaz kafetegia garbitzen etaharenatzen

- **Erref:** MAR-006/004
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 00:03:16. **Bukatu:** 00:06:18

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Kafetegiak eta gozotegiak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak

Laburpena:

Bederatzi urtegaz urtebetez Aulestiko baserri batean umezain egon ostean, etxera bueltatu eta Markinako 'Amistad' kafetegian hasi zen lanean. Horko lana oso latza zen, hango lurra astelehenero belauniko hareaz igurtzi behar izaten zuen, beheko egurra garbitzeko. Behin kafe-makina ez zegoelako ondo garbituta eta ondorioz esnea alferrik galdu zelako, ugazabak kargu hartu zion eta Mariak lana utzi zuen.

3. Umezain zegoen etxeko neskamearen erruagatik lanetik bota

- **Erref:** MAR-006/006
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:07:00. **Bukatu:** 00:09:24

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Umea zela, umezain eta kafetegian lanean ibili eta gero, eskolara apur bat joan eta berriro joan zen neskame. Umezain egon zen etxe berean zegoen neskameagaz ez zen oso ondo konpontzen eta haren kulpaz handik bota zuten.

4. Neskame zegoela 13 kilo galdu

- **Erref:** MAR-006/007
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:09:24. **Bukatu:** 00:11:14

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Inguruko etxe batzuetan umezain ibili ostean, Bilbora joan zen. Bere amaren neba bat fraidea zen eta hark ezagutzen zuen andre batengana joan zen. Andreak eta haren semeak ondo jaten zuten, baina jatekoa giltzapean izaten zuten eta Mariak urtebetean 13 kilo galdu zituen gosearen gosez. Han zegoela, aitaren aldeko osaba pilotari bat atzerritik bisitan joan eta haren egoera kaskarrak jabetuta Maria etxera eraman zuen bueltan.

5. Bere senargaia fusilatu egin zuten

- **Erref:** MAR-006/009

- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:11:42. **Bukatu:** 00:13:20

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Gerra Zibilean, bere senargaia fusilatu zuten. Laster ezkontzeko asmoa zuten. Gizon ona zen. Zazpi hilabetez bi fronteren erdian egon ziren eta abertzalea izan arren, erreketek ere defendatu zituen.

6. Markina obusekin erasotu zuten

- **Erref:** MAR-006/011
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:14:05. **Bukatu:** 00:16:50

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gerra garaian, Markina abertzalea zen eta bi fronteren erdian egon zen. Herrira obusak botatzen zituzten. Horietako batek neska bat zelan hil zuen azaltzen du, etxe barruan zegoela hil zuen eta haren amak aurkitu zuen hilda. Beste gizon bati arbolan sagarrak batzen zegoela hanka harrapatu zioten. Eibartar emakume bat ihesi zihoala hil zuten.

7. Munibera fronteko hildako eta zaurituak

- **Erref:** MAR-006/012
- **Iraupena:** 0:01:48. **Hasi:** 00:16:50. **Bukatu:** 00:18:38

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Frontean zauritutakoak eta hildakoak ekartzen zituzten Munibera. Maria ere ibili zen bertan lanean zigortuta, baina ez zuen gaixoekin hartu-emanik. Hori Markinaldeko frontearen ostean izan zen, beste toki batzuetatik ekartzen zituzten bertara.

8. Gerra garaiko gosea

- **Erref:** MAR-006/014
- **Iraupena:** 0:02:10. **Hasi:** 00:22:09. **Bukatu:** 00:24:19

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Nazionalak sartu aurretik giro ona izan arren, gose izaten ziren. Behin zaratarik ez ateratzeko txerria zelan hil behar izaten zuten azaltzen du. Gernikaraino ere joan izan zen errotara gerraostean. Astean behin Bekobentan okel apur bat hartu ahal izaten zuten.

9. Aita lau urtez preso zinegotzia zelako

- **Erref:** MAR-006/015
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:24:19. **Bukatu:** 00:25:43

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerra hasi zenean, bere aita zinegotzia zen eta lau urteko kartzelaldia ezarri zioten. Markinan, Larrinagan, Karmelon, Deustun, Cadizen eta Sevillan egon zen preso. Gerran ez zuten etxetik alde egin.

10. Gerran etxea miatu eta gauzak konfiskatu

- **Erref:** MAR-006/016
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:25:43. **Bukatu:** 00:28:18

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

Gerran ez zuten etxetik alde egin. Behin, ea etxean neska askoko etxea zen galdetuz etxea miatu behar zietela esanez sartu zitzairen etxera. Etxean soldaduek bidera botatuko hainbat gauza eta errazionamenduan jasotako ardoa topatu zien. Arratsalde berean kamioi batekin etorri ziren goizean topatutako horiek hartzeko. Karmengo Amaren koroa ere beraien etxean izaten zuten gordeta eta hori ikusterakoan eta haren jabea non zegoen galdetu zien. Abadea kartzelan zegoela esaterakoan, erredera jaurtitzeko esan zien. Baina horren jabetza ez zen abadearena komentuariena baizik.

11. Aita etxean bertan atxilotu zuten

- **Erref:** MAR-006/017
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:28:18. **Bukatu:** 00:30:25

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Bere aita gerra hasi zenean, herriko zinegotzia zen. Markinako erreketek bat eta falangista bat etorri ziren beraien aitaren bila etxera preso eramateko. Biharamun goizean ikusi zuten aita kamioneta batean zeramatela. Beste hainbat ere atxilotu zituzten. Lehenengo gaua Markinako kartzelan igaro zuen. Bilbon kartzelatik hurre bizi zen ezagun batek asko lagundu zion aitari han izan zuten bitartean.

12. Kartzelara eramango zutelakoan, fusilatu zuten bere senargaia

- **Erref:** MAR-006/018
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:30:25. **Bukatu:** 00:32:16

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Bere senargaia zena Derion fusilatu zuten. Kartzelara eramango zutelakoan entregatu zuen bere burua Markinan, baina hasieratik ezarri zioten heriotza zigorra. Haren aurkako salaketan jartzen duen guztia gezurra zen.

13. Ilea moztu eta lan egitera derrigortutako emakumeak

- **Erref:** MAR-006/019
- **Iraupena:** 0:00:50. **Hasi:** 00:32:16. **Bukatu:** 00:33:06

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Jarrera politikoak » Emakumeak politikan

Laburpena:

Hainbat emakumeri ilea moztu zien, espainiar bandera zuen txapela jantziaraziz. Mariari ez zioten ilea moztu, lan egitera behartu zuten.

14. Aita eta senargaia kartzelara bisitatzera

- **Erref:** MAR-006/020
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:33:06. **Bukatu:** 00:34:17

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Aita eta senargaia biak batera izan zituen preso Larrinagako kartzelan. Astean bitan joaten zen bisitan, 10 minutuko bisitak ziren.

15. Senarra zelan ezagutu zuen

- **Erref:** MAR-006/022
- **Iraupena:** 0:03:20. **Hasi:** 00:34:44. **Bukatu:** 00:38:04

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Senarra Kontzezio egun batez ezagutu zuen. Markinan jaiegun handia zen eta frontoian erromeria handia egoten zen. 47 urtez egon ziren ezkondata. Bere senarra beti inoren menpean lan egitera ohituta egon zen.

16. Euskaraz berba egiteko beldur

- **Erref:** MAR-006/024
- **Iraupena:** 0:00:45. **Hasi:** 00:38:31. **Bukatu:** 00:39:16

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

Euskaraz berba egitearren izaten zituzten traba eta arazoei buruz dihardu pasarte honetan.

17. Markinako eta Etxebarriko abade bana hil zituzten

- **Erref:** MAR-006/025
- **Iraupena:** 0:01:13. **Hasi:** 00:39:16. **Bukatu:** 00:40:29

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Elgoibarren Markinako eta Etxebarriko abade bana hil zituzten egun berean. Etxebarriko abade hura egunero etortzen zen Markinara eta ume bat erdaraz ikusiz gero agiraka egiten zion. Markinarra zen abade hura don Zelestino zen eta urte askoan izan zen Elgoibarko abade.

18. Abadeak mutilekin dantzan egitea debekatu zienekoa

- **Erref:** MAR-006/026
- **Iraupena:** 0:02:01. **Hasi:** 00:40:29. **Bukatu:** 00:42:30

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Elgoibarren fusilatu zuten abade markinarrak beste bi anaia abade zituen. Horietako batekin haserretu egin ziren ez zietelako utzi mutilekin dantzan egiten. Ejerzizioetan paper bat eman zien, ez zutela sekula gehiago mutilekin dantza egingo sina zezaten. Baina Mariak eta beste hainbatek ez zuten sinatu nahiz eta dantzarik ere ez egin. Hura sinatu zutenek beraiek baino lehenago hasi ziren dantzan; eta, ondorioz, eurak ere hasi ziren berriro ere dantzan.

19. Xemeindarra, ez Markinarra

- **Erref:** MAR-006/027
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:42:30. **Bukatu:** 00:44:11

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

<p>Maria Xemeinen jaio zen eta orduan ez zuten zerikusirik Markinarekin. Baina bi herrietako lagun kuadrillak batera ibiltzen ziren. Bera nahiz eta ez joan askorik eskolara, xemeindarrek Arretxinagan zuten herriko eskola.</p>

20. Kantuan ikasi zuten dotrina

- **Erref:** MAR-006/029
- **Iraupena:** 0:00:58. **Hasi:** 00:44:37. **Bukatu:** 00:45:35

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Doktrina

Laburpena:

Lehen jaunartzea egiteko dotrina ikasi zueneko. Irakasten zienak ez zekien erdaraz eta kantuan irakatsi zien dotrina

21. Sei-zazpi urtegaz bazkaria eraman behar lanera aitari

- **Erref:** MAR-006/030
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:45:35. **Bukatu:** 00:48:00

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Bideak

Laburpena:

Arretxinagako eskolara gutxi joan zen Maria. Aulestitik Markinara doan errepeidea egiten aritu ziren bere aita eta osaba bat eta Mariak bazkaria eramaten behar izaten zien sasi eta baso artetik. Sei-zazpi urte inguru zituen orduan.

22. Bizimodu latza eta gogorra; ama inude

- **Erref:** MAR-006/031
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:48:00. **Bukatu:** 00:51:29

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Bizimodu latza eta gogorra izan duela dio. Etxean ume txikiagoak zituen eta bederatzi urte zituenerako neskame joan behar izan zen. Ama gainera inudea zen, hiltzear zegoen auzoko baten umea ere berak hartu zuen. Auzoko horiek zelan bizi ziren ere azaltzen du.

23. Behi-esnea garagardoarekin umeentzat

- **Erref:** MAR-006/032
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:51:29. **Bukatu:** 00:52:56

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Garai hartan ere bazeuden biberoiak. Umeei behi-esnea urarekin nahastuta ematen zitzaien. Ezagun batek, zortzi ume izan zituen emakume batek, garagardoarekin nahasten omen zuten esnea. Mariaren amak bere umeak eta beste bi ere hazi zituen, inudea baitzen.

24. Markina-Xemeinek jai asko ospatzen zituzten

- **Erref:** MAR-006/035
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:56:26. **Bukatu:** 00:57:33

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Herriko ospakizunak
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Markinako jairik garrantzitsuenak Karmenak, Kontzesioak, San Bartolome eta Santa Eufemia ziren. Xemeinen Arretxinagako San Migel zen garrantzitsuena. Gaueko erromeria ez zen sekula falta, erromeria edarra izaten zen.

25. Mutil batek etxera ez laguntzeko elizan ezkutatu zenekoa

- **Erref:** MAR-006/036
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:57:33. **Bukatu:** 01:00:10

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Jaietan gaueko erromeria ez zen sekula falta, erromeria edarra izaten zen. Goiz etxeratu behar izan zuten, baserritarrak are gehiago. Behin Markinako mutil batekin pasatutakoa kontatzen du: mutil hura ez zitzaion gustatzen eta etxera lagundu nahi ziola eta Karmengo elizan ezkutatu zenekoa.

26. Markina-Xemein eta inguruko euskarari buruz

- **Erref:** MAR-006/038
- **Iraupena:** 0:00:46. **Hasi:** 01:00:26. **Bukatu:** 01:01:12

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

Markinatik Xemein eta Berriatua aldera euskarak ez dauka aldaera nabarmenik, Ondarroara edo Lekeitio aldera gehiago aldatzen da.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2024-04-16

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com